

YBL MIKLÓS DALMŰHÁZA

Nevezetes esztendő 1870: akkor alakult meg a Fővárosi Közmunkák Tanácsa. Budapest abban az időben még csak három provinciális város volt, s a Közmunka Tanácsnak kellett az egységes főváros jövőjét megalapoznia a törvényes egyesülés előtt. A Közmunka Tanács csaknem nyolc évtizeden át végezte város-építő, városfejlesztő tevékenységét. Korunk megünnepli az alakulás centenáriumát.

LÓVASÚT? FÖLDALATTI?

A Fővárosi Levéltár őrzi a Közmunka Tanács okmányait, amelyekből a jubileumon kiállítást rendeznek. Ott látjuk majd a kiállításon *Alt Rudolf* könyomatát a 100 év előtti Pest-Budáról, s olvashatjuk *Pest, Buda és Óbuda* szépítésének programját.

1871-ben nemzetközi pályázatot írtak ki Budapest általános rendezési tervére. Most bemutatják az akkor díjnyertes műveket, a *Sugár út* — a mai *Népköztársaság útja* — elhelyezésének változatait. Miniszteri leiratot olvashatunk 1873-ból a *Dalműház* — az *Operaház* — helyének megállapításáról. A tervpályázatot Ybl Miklós nyerte.

Jegyzőkönyv 1876-ból: a *lóvonatú vaspálya* építéséről szól. Szerencsére helyette földalatti épült a Sugár úton. Régi fényképek örökítik meg az építkezés mozzanatait.

Megőrizték a Levéltárban a *Nagykörút* terveit is. *Reitter Ferenc* a Körút helyére eredetileg *hajózható csatornát* álmódott, azután törvény mondta ki, hogy a *majorságok, a földszintes házak helyén fél körívű, széles utat kell építeni Dunától Dunáig*. A kisajátítások után, 1872-ben kezdték építését, s 1896-ban fejezték be.

ÍGY ÉPÜLT AZ ORSZÁGHÁZ

A Közmunka Tanács megalakításakor a Belvárosnak a középkorban kiépült, szűk utcái még akadályozták a városrész fejlődését. Tömegesen kellett lebontani a házakat, hogy új utcákat nyithassanak. Ahol például az *Irányi ut-*

ca betorkollik a *Belgrád rakpartba*, ott volt a *Hal tér*, amelynek akkori külsejéről fakult foto tanúskodik. Egy másik képen az egykori *Lipót* — a mai *Váci* — utcát láthatjuk. A régi *Városházát*, sajnos, csak fénykép örökíti meg: útjában állt a mai *Szabadsajtó útnak*.

A századforduló idején már áll a *Ferenc József* — a *Szabadság* — híd, s megkezdik az *Erzsébet-híd* építését. A mai *Szabadság tér* helyén kaszárnya terpszkedik: az *Uj-épület*, amelybe egykor oly sok hazafit börtönöztek be. 1897-ben vette át a főváros az *Uj-épületet* — a mostani kiállításon ott lesz az átadási jegyzőkönyv. *Képeken láthatjuk, hogyan épült az Országház*. Kiállítanak becses okmányokat a *Halászbástya* építéséről, a *Margitszigeten* folyt feltárási és fejlesztési munkálatokról is.

FÉLBEN MARADT...

A 20-as, a 30-as években a Közmunka Tanács tevékenységét egyrészt a nagyszabású tervek, másrészt a félben maradt kivitelezések jellemzik. A *Király utca* és a *Károly körút* sarkán állt *Orczy-házat* például lebontták, hogy helyén emeljék a vörös téglás *Madách-házakat*. Sajnos, a megkezdett *Madách-sugárút* továbbépítésére nem került sor, pedig enyhítené a mai közlekedési gondokat, ha a *Rákóczi út* és a *Népköztársaság útja* között széles út szelné át a Tanács körüttől a Ligetig a főváros legzsúfoltabb kerületét. Máig sem valósult meg a Közmunka Tanács másik terve, hogy sportcélokra fejlesszék ki az óbudai *Hajógyári sziget*et.

1945 februárjában a haladó erők bevonásával megújult Közmunka Tanács hozzákezdett a romokban heverő Budapest helyreállításához. Az akkor 75 éves intézmény az újjáépítés egyik fontos szervezője volt. A Közmunka Tanács készítette el a rommá vált házak jegyzékét, feltérképezte a háborús sérüléseket, irányította a bontási és az építési anyagok elosztását. Tevékenységéről érdekes dokumentumok számolnak majd be a kiállításon.

Pakots György